

Prikaz rada stacionara 107. brigade HV »R«

Silva Soldo, Dinko Burić,
Željko Maravić i Slavko Nemet

UDK 614.39:355/359
Prispjelo: u listopadu 1992.

Opća bolnica Osijek i Dom zdravlja Valpovo

Prikazan je rad u privremeno osposobljenom stacionaru u ratu za potrebe HV. Važno je i potrebno istaknuti da se takav stacionar pokazao kao izuzetno koristan, u ovakvom obliku rata kakav se vodi protiv Republike Hrvatske. U radu u stacionaru potvrdili smo prijašnje postavke da je stacionar potrebno smjestiti izvan dometa artiljerije, a na podjednaku udaljenosti od zdravstvenih ustanova na koje se u radu oslanjamo, a također je i izrazito važna mogućnost sigurnih putova izvlačenja.

Pokazalo se da je organizacija rada izrazito važan čimbenik kako bi svi poslovi i suradnja s vojnim postrojbama i civilnim službama, a posebno sam rad u cijelosti bio sukladan medicinskoj i ratnoj doktrini.

Stručan i organiziran rad dao je rezultate u velikom broju izliječenih bolesnika u opisanom stacionaru, a također je bio i velika pomoć i rasterećenje civilnim ustanovama koje su u ovom brutalnom ratu bile izuzetno opterećene.

Stečena iskustva u radu u brigadnom stacionaru mogu biti od velike koristi i poslužiti kao osnova organizacije i plana rada SnS1 Hrvatske vojske.

Potrebno je istaknuti da je posebno važno vođenje medicinske dokumentacije u stacionaru kako bi se imao kompletan uvid o ljudima koji su liječeni u stacionaru te rezultatima liječenja u slučaju potrebe za vještačenjem.

Ključne riječi: brigadni stacionar, organizacija rada, sterilizacija, sanitetski materijal, dužina liječenja, tipovi rana

Sanitet u HV je ustanovljen u travnju 1991. godine, kada su bivša JNA i Srbija napale Hrvatsku. Tada još Hrvatska nije bila vojno organizirana i pripremljena za rat. Kako je tekla organizacija Hrvatske vojske, tako je usporedno tekla i organizacija Vojnog saniteta Republike Hrvatske (VSH), usporedno s obranom domovine. Sanitetsko je osoblje mobilizirano iz civilnih službi, te od osoba iz saniteta bivše JNA koje su se dragovoljno pridružile Hrvatskoj vojsci. To je odigralo vrlo važnu ulogu u obrani domovine, jer su JNA i srpske paravojne snage napale Hrvatsku za vrlo kratko vrijeme.

ORGANIZACIJA RADA SANITETSKE SLUŽBE

Osnivanje sanitetske službe naše brigade počelo je njezinim formiranjem u lipnju 1991. godine. U početku su se javili dragovoljci, medicinsko osoblje, koje je krenulo samo sa sanitetskom torbicom, no potrebe su se vrlo brzo povećale, te je mobilizirano još dragovoljaca iz Doma zdravlja, liječnika i medicinskih tehničara, koji su pratili i sanitetski osiguravali akcije naše brigade. Sanitetska služba bila je u sljedećim formacijskim strukturama:

- Sn Vod - pri Brigadi
- Sn odjeljenje pri bataljuni

Popunjenost je bila prema formacijskim odredbama o potrebi za sanitetskom popunjenošću.

Sanitetski vod kao i Sanitetsko odjeljenje imali su ambulante u kojima su se zbrinjavali pripadnici postrojbe (samo ambulantno). Bolnički su liječeni u najbližim medicinskim centrima. Ekipe Sn voda i Sn odjeljenja također su provodile preventivne mjere, cijepljenja i redovite sanitetske obilaske smještaja postrojbe, s osvrtnom na HE stanje, o čemu su slana i redovita izvješća.

ORGANIZACIJA STACIONARA

Prema zapovijedi načelnika SnS1 Operativna zona (OZ) Osijek o osnivanju stacionara pri našoj brigadi prišlo se njegovom formiranju. Osnovna potreba za stacionarom je bio sve veći broj ranjenih, a civilne ustanove na koje smo se oslanjali bile su pod svakodnevnim artiljerijskim napadima. Zbrinjavanje lakše ozlijeđenih u kućnoj njezi također je postalo izuzetno otežano svakodnevnim neprijateljskim napadima.

Stacionar je bilo potrebno smjestiti izvan dometa artiljerijskog oružja iz Baranje, a trebao je biti dostupan cijeloj postrojbici na podjednaku udaljenosti, kao i mogućnosti transporta u veće medicinske centre. Takve je

uvjete zadovoljavala jedna seoska škola, pa smo u njoj formirali stacionar.

U stacionaru je osposobljena bolesnička soba s 15 postelja, ambulanta, previjalište, blagavaonica i soba za posjete bolesnicima, garderoba, soba za dežurno osoblje, čajna kuhinja, sanitarni čvor, prijavnica te skladište sanitetskog materijala. Ekipe koja je radila u stacionaru bila je iz Sn voda, a činili su je dva liječnika, četiri medicinska tehničara, servirka i spremačica, tri vozača s tri sanitetska vozila te dva vojnika koja su radila na prijavnici. U stacionaru je vođena i svakodnevna dokumentacija koja obuhvaća povijest bolesti (samoinicijativno načinjeni obrasci uz dopuštenje NSnSl i zapovjednika brigade), sukladno doktrini, matična evidencija, teka protokola o svim pregledima i zahvatima u stacionaru, svakodnevna izvješća o popunjenosti bolesničkih postelja koje je dostavljalo NSnSl, evidencija svih posjeta, te evidencija svih donacija bilo u sanitetskom materijalu ili na koji drugi način (hrana i sl.).

U stacionar su primani bolesnici s uputnicama od njihovih bataljunskih liječnika ili po povratku s liječenja iz medicinskih centara, a na medicinsku indicaciju. Iz stacionara su pacijenti vraćani u jedinice, puštani na kućnu njegu ili upućivani na nastavak liječenja u veće centre.

Liječnik je radio od 07.00 – 19.00 sati, a dalje su dežurali medicinski tehničari, dok je liječnik bio na vezi tako da je mogao brzo intervenirati.

U ambulanti stacionara osim pregleda obavljana je i redovita obrada rana ambulantno ili stacionarno liječenih bolesnika.

Sav materijal za obradu pripreman je stacionaru u maloj sterilizaciji.

OPSKRBA STACIONARA SANITETSKIM MATERIJALOM I LIJEKOVIMA

U opremanju stacionara pomogle su nam radne organizacije te skladišta brigade i skladišta Operativne zone Osijek. Opskrba sanitetskim materijalom je tekla iz više izvora: jedan dio opreme, uglavnom su to aparati (EKG, sterilizatori, elektrokauter i sl.) dobili smo iz donacija, a također nam je u opremanju pomogao i Dom zdravlja Valpovo i Donji Miholjac.

U svakodnevnom opskrbljivanju i popunjavanju potrebe za sanitetskim materijalom i lijekovima opskrbljivali smo se uglavnom iz skladišta OZ Osijek te iz donacija pojedinaca i Caritasa.

Uglavnom nismo oskudijevali ni u materijalu niti u lijekovima.

REZULTATI RADA

U razdoblju od 15. siječnja 1992. godine do 31. srpnja 1992. godine u stacionaru je liječeno 155 bolesnika, a

ambulantno pri stacionaru pregledano je i ambulantno liječeno 733 bolesnika.

Zanimljivo je i važno istaknuti da je jedan dio bolesnika liječen nakon hospitalne obrade, a ostali uz ili bez konzultacije polikliničko – konzilijarne službe.

Hitne intervencije su uglavnom zbrinjavane u ambulanti stacionara i prema indikacijama upućivani u hospitalne centre, ili radi opservacije zadržavani u stacionaru.

Važno je istaknuti da je obrada i previjanje rana u ambulanti stacionara kao i stacionarnih bolesti, iako u improviziranom prostoru, u periodu od šest mjeseci koliko je stacionar radio protekla bez pojave infekcija, što se može samo pripisati kvalitetnom radu osoblja.

Od ukupno 155 liječenih u stacionaru 84 bolesnika je liječeno nakon ozljeđivanja (tablica 1) a 71 bolesnik je liječen zbog drugih oboljenja.

TABLICA 1.
TABLE 1.

Suvremenim oružjem	Ozljede jednog dijela tijela	Ozljede više dijelova tijela	Ukupno
Krhotinama eksplozivnih naprava	12	15	27
Pješadijskim vatrenim oružjem	14	-	14

Ozlijeđeni bolesnici

Ozlijeđeni bolesnici su liječeni u stacionaru nakon bolničke obrade, nakon polikliničko – konzilijarnog pregleda ili neposredno nakon ozljeđivanja, ako nisu postojale indikacije za prethodnu obradu.

Uzroci ozljeđivanja bili su posljedice ranjavanja suvremenim vatrenim naoružanjem, krhotinama eksplozivnih naprava ili ranjavanja vatrenim naoružanjem. Ostali uzroci ozljeđivanja su prometne nezgode, padovi i udarci (tablica 1a).

TABLICA 1a.
TABLE 1 a.

Način ozljeđivanja	Broj	%
Eksplozivnim napravama	27	32,0
Pješadijskim oružjem	14	16,6
Prometne nezgode	6	7,14
Udarci i padovi	37	44,04
Ukupno	84	100

Zanimljiv je podatak da je veći broj ozlijeđenih bio iz skupine ozlijeđenih u prometnim nezgodama ili zbog padova i udaraca nego iz skupine ozljeda nastalih suvremenim naoružanjem.

Tipovi rana

Većina rana je nastala zbog ranjavanja krhotinama eksplozivnih naprava (granate, mine od bacača) i one su u većini slučajeva bile višebrojne (multiple), pri čemu je bilo ozlijeđeno više organa ili organskih sustava. Bilo je 15 bolesnika s ozljedama više dijelova tijela, a 12 je imalo ozljedu samo jednog dijela tijela. Većina bolesnika je imala ozljede udova (37 bolesnika), dva bolesnika ozljede glave, a samo jedan bolesnik ozljedu trbušne šupljine.

Bolesnici liječeni zbog drugih bolesti

U stacionaru se liječio 71 bolesnik čija bolest nije prouzročena ranjavanjem.

Prema MKB analizi 23 su bolesnika liječena u stacionaru zbog bolesti respiratornog sustava (tablica 2).

TABLICA 2.
Klasifikacija bolesti po MKB
TABLE 2.
Classification of diseases according to the ICD

Klasifikacija bolesti po MKB	Broj bolesnika	%
Infektivne i parazitarne bolesti	2	1,3
Novotvorine	–	
Endokrine bolesti, bolesti prehrane i metabolizma i poremećaji imunosti	–	
Bolesti krvi i krvotvornih organa	–	
Duševni poremećaji	6	3,8
Bolesti živčanog sustava i osjetilnih organa	4	2,5
Bolesti cirkulacijskog sustava	–	
Bolesti respiratornog sustava	23	14,8
Bolesti probavnog sustava	10	6,4
Bolesti genitourinarnog sustava	5	3,2
Bolesti kože i potkožnog tkiva	7	4,5
Bolesti mišićno-koštanog sustava i vezivnog tkiva	12	7,7
Kongenitalne anomalije	–	
Simptomi, znakovi i nedovoljno definirana stanja	2	1,3
Ozljede i trovanja	84	54,2
UKUPNO	155	

Način liječenja

Bez obzira na vrstu bolesti, bolesnici su u stacionaru liječeni parenteralno i peroralno, a ozljede su redovito previjane.

Prikaz pojedinih liječenih bolesnika sa ili bez konzultacije polikliničko-konzilijarne službe prikazan je u tablici 3.

TABLICA 3.
Način liječenja ozljeda
TABLE 3.
The method of treatment of injuries

	Pregled u SnSI 107. Brigade i liječenje bez konzultacije s polikliničko-konzilijarnom zdravstvenom zaštitom		Prethodni ambulantni pregled u polikliničko-konzilijarnoj zdravstvenoj zaštiti		Prethodno bolničko liječenje	
	X	Y	X	Y	X	Y
Mirovanje, čišćenje rana, previjanje rana	0	4	0	8	1	0
Peroralna medikamentna terapija	2	7	5	21	20	1
Parenteralna terapija	0	0	1	2	12	0

TABLICA 3a.
Način liječenja ostalih bolesti
TABLE 3a.
The method of treatment of other diseases

	Liječenje bez konzult. s poliklin. konz. z.z.	Liječenje uz konzult. s poliklin. konz. z.z.	Nastavak bolničkog liječenja
Peroralna medikamentna terapija	20	26	1
Peroralna + parent. medikamentna terapija	12	5	0
Ostale vrste terapije	5	2	0

Dobne skupine

Poznat je podatak da u sastavu postrojbi HV ima pripadnika različite dobi, ali ipak većinom je to mlađa populacija.

Prikazali smo dobne skupine liječenih bolesnika u našem stacionaru i ustanovljeno je da je najveći broj od 20 do 30 godina (tablica 4).

TABLICA 4.
Dobne skupine
TABLE 4.
Age groups

Dob	Broj	%
do 20 god.	9	5,8
20-30	92	59,3
30-40	43	27,7
40-50	10	6,4
50-60	1	0,6
Ukupno	155	

Dužina liječenja

Dužina liječenja u stacionaru nije realan prikaz stanja potrebe boravka u stacionaru jer smo povremeno zbog malih ležajnih kapaciteta i prioriteta prijema novih bolesnika morali prije vremena otpuštati bolesnika na kućnu njegu.

Prosjek liječenja ozlijeđenih bolesnika vatrenim naoružanjem je 28,7 dana, a posljedica drugog načina ozljeđivanja 13,6 dana.

Dužina liječenja bolesnika oboljelih od drugih bolesti je 12,2 dana. Zanimljivo je istaknuti da je najkraće liječenje bilo dva dana, a najduže 158 dana (jedan bolesnik ozlijeđen od eksplozivne naprave koja je izazvala multiple ozljede, a liječenje je nastavljeno u rehabilitacijskom centru).

Rezultati liječenja

Bolesnici u stacionaru liječeni su do potpunog izlječenja, ako je to bilo moguće, a pojedinci su upućivani na kućnu njegu, u druge rehabilitacijske centre ili na nastavak liječenja u bolnicu (tablica 5).

TABLICA 5.
Ishod liječenja
TABLE 5.
Outcome of treatment

Ishod liječenja	Broj	%
Izliječeni	104	67,4
Upućeni na kućnu njegu	37	23,8
Nastavak liječenja u drugim centrima	14	9,03
Ukupno	155	

TABLICA 6.
Dužina liječenja u danima
TABLE 6.
The length in days

Vrste ozljeda i bolesti	Broj dana
Ozljeda suvremenim oružjem	28,7
Ostali uzroci	13,8
Ostale bolesti	12,2

ZAKLJUČAK

Briga za bolesnike i ranjene pripadnike jedne postrojbe HV veoma je važan čimbenik, radi dobre zdravstvene i psihofizičke kondicije vojnika. Potrebe za stacionarom pri brigadi pokazale su se namjenskim, posebno u ovakvom obliku rata, kada su civilne bolničke ustanove preopterećene i pod stalnim neprijateljskim napadima.

Prilikom formiranja, a i radu takvog vojnog stacionara došlo se do stanovitih zaključaka:

1. Stacionar treba locirati na sigurnom području, dakle da je izvan dometa neprijateljske artiljerije;

2. Važnost smještaja stacionara u odnosu na raspored postrojbe koja njemu gravitira, a također i u odnosu na civilne zdravstvene ustanove;

3. Sigurnost putova za izvlačenje ranjenika i druge potrebe;

4. Potpuna sanitetska opremljenost, kao što je to u civilnim zdravstvenim ustanovama s pretpostavkom da stacionar od njih može biti odsječen;

5. Potreba za vođenjem kompletne medicinske dokumentacije, da bi se, posebno poslije prestanka ratnih operacija, moglo uvijek dokazati kada, gdje i na koji način je liječen bilo koji bolesnik u stacionaru.

Zaključci i podaci o liječenim bolesnicima u stacionaru HV

1. Karakteristično je da je mala razlika u broju bolesnika liječenih u stacionaru i ranjavanja u odnosu na bolesnike oboljele od drugih bolesti.

2. Broj bolesnika ozlijeđenih vatrenim oružjem neznatno je manji u odnosu na broj ozlijeđenih u prometu i na drugi način.

3. Pravilnom sterilizacijom i redovitim previjanjima rana izbjegla se pojava stacionarnih infekcija.

4. Konsultacije s polikliničko-konzilijarnom službom obavljene su u samo medicinskim indikacijama.

5. Potrebna adekvatna polivalentna terapija u ranjenika pokazala se u cijelosti ispravnom.

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Zahvaljujemo svim mještanima sela Bocanjevaca (kod Valpova) koji su nam ukazali gostoprimstvo i pomogli na svaki mogući ljudski način. Zahvaljujemo radnim organizacijama DPPK »Đuro Salaj«, Kombinat u Belišću, DZ Valpovo, DZ Donji Miholjac te općini Valpovo koja nam je pomogla prilikom opremanja stacionara. Zahvalnost pripada i svom medicinskom osoblju iz DZ Valpovo i DZ Donji Miholjac koji su bili u sanitetskoj službi 107. brigade HV »R«, za njihov besprijeokoran rad.

Posebno smo zahvalni NSnSl OZ Osijek brigadiru doc.dr.sc. Darku Ropcu na svestranoj stručnoj pomoći i

podrški u svezi s organizacijom i radom cijele sanitetske službe.

U ime svih vojnika i pripadnika SnSl, zahvaljujemo svim radnicima Opće bolnice Osijek, napose Odjela za traumatologiju, Traumatološkom odjelu MC Našice, MC Požega, osoblju Rekreativnog centra u Lovranu i Varaždinskim Toplicama na suradnji u liječenju naših bolesnika.

Za posebnu pomoć u opremi stacionara dugujemo zahvalnost Caritasu u Belišću te posebno gospođi Franciski Bekić koja nam je u suradnji s našim ljudima iz dijaspore dopremala znatan dio opreme i sanitetskog materijala za stacionar.

Abstract

WORK IN STATIONARY CLINIC OF THE 107th BRIGADE OF CROATIAN ARMY »R«

**Silva Soldo, Dinko Burić,
Željko Maravić and Slavko Nemet**

Osijek General Hospital and Valpovo Health Center

It is very important to emphasize that such a temporary stationary clinic showed as extremely helpful in a war as was the war against Croatia. The stationary clinic should be situated out of the reach of artillery, on the point equally distant from health organisations on which stationary clinic is dependant. It is very important too, that secure ways of retreat exist. The organisation of the work should be an explicitly important fact so that all the work and cooperation with military units and civil services could be in concordance with medical and war doctrine.

Competent and organized work resulted in a large number of cured wounded in the described stationary clinic. It was a remarkable help for civilian health units which were extremely overburdened in this war.

The experiences in work in the brigade stationary clinic could be of great use as the base for organisation and plan of the work in Health organisation in Croatian Army.

It is important to point out keeping of medical documentation so that a complete registration of the wounded could be used in any case needed.

Key words: the brigade stationary clinic, organisation of the work, sterilisation, sanitary material, time of treatment, types of wounds

Received: October, 1992